

Addendum

Aanpassingen op de conceptkerndoelen Burgerschap

September 2024

Aanleiding

Op 6 maart 2024 zijn de conceptkerndoelen burgerschap -zoals vermeld in deze publicatie- aangeboden aan demissionair minister Mariëlle Paul. Na het opleveren van de conceptkerndoelen burgerschap heeft het ministerie van OCW de juridische haalbaarheid van de doelen nader onderzocht. Hierbij is ook de verhouding tussen de burgerschapsopdracht en de conceptkerndoelen burgerschap bestudeerd. Daarnaast is gekeken in hoeverre de formulering van de conceptkerndoelen burgerschap werkbaar is voor het toezicht op scholen.

Het ministerie van OCW heeft vervolgens een aantal aanwijzingen gegeven die gevolgen hebben voor de conceptkerndoelen burgerschap. De aanwijzingen hebben met name betrekking op de eerste drie kerndoelen en op de gebruikte terminologie.

In dit addendum wordt nader toegelicht hoe SLO deze aanwijzingen heeft doorgevoerd, en welk effect dit heeft op de conceptkerndoelen burgerschap, zoals vermeld in deze publicatie.

Hieronder volgen de vier verplicht op te volgen aanwijzingen met bijbehorende onderbouwing.

Kerndoel 1: Democratische cultuur

Dit kerndoel vervalt. Kerndoelen zijn onderwijsinhoudelijke doelstellingen voor het onderwijs. Het is daarom juridisch niet mogelijk een aanbodsdoel te formuleren waarin de verplichting wordt opgenomen dat de school zorgdraagt voor een democratische cultuur, dat reikt verder dan de onderwijsinhoud. Daarnaast is 'cultuur' al onderdeel van de burgerschapsopdracht. Om die reden vervalt dit kerndoel. Onderwijsinhoudelijke onderdelen kunnen worden geïntegreerd in andere kerndoelen.

Kerndoel 2: Diversiteit

Dit kerndoel wordt een aanbodsdoel. Conceptkerndoel 2 betreft een beheersingsdoel. In de wet burgerschap wordt kennis over en respect voor diversiteit voorgeschreven. Dit is door het kerndoelenteam vertaald in een beheersingsdoel op leerlingniveau, om zodoende respectvol handelen ten aanzien van diversiteit als een minimale vereiste vast te stellen. De overheid kan echter niet de uitingen en het handelen van leerlingen op een dergelijke wijze reguleren. OCW verzoekt SLO daarom van dit doel een aanbodsdoel te maken, zodat scholen verplicht worden tot aanbod omtrent kennis en respectvol handelen in een diverse samenleving, maar niet verantwoordelijk kunnen worden gehouden voor respectvol gedrag van iedere afzonderlijke leerling. In dit addendum is een nieuw geformuleerd aanbodsdoel opgenomen.

Kerndoel 3: Democratische waarden

Dit kerndoel wordt een aanbodsdoel. Voor kerndoel 3 geldt eenzelfde redenering als bij kerndoel 2. De school moet voorzien in onderwijsaanbod gericht op de democratische waarden. Dit aanbod moet gericht zijn op het bijbrengen van waarden aan de leerlingen, maar de school kan niet verantwoordelijk worden gehouden voor de beheersing en uitdraging daarvan bij iedere afzonderlijke leerling. Na de fase van beproeven wordt kerndoel 3 omgezet naar een aanbodsdoel.

Terminologie

Tot slot is het van (juridisch) belang dat gehanteerde termen in wetten gelijk zijn aan de termen die in kerndoelen worden gebruikt. Hoewel er begrip is voor de gebruikte termen, is de wettelijke terminologie leidend. Dat betekent dat de onderstaande termen worden aangepast zodat deze gelijk zijn met de wet burgerschap. Na de fase van beproeven wordt deze terminologiewijziging doorgevoerd.

Term in huidige conceptkerndoelen	Aangepaste term in lijn met wetgeving
Beperking	Handicap
Democratische cultuur	Schoolcultuur die in overeenstemming is met de basiswaarden van de democratische rechtsstaat
Democratische waarden	Basiswaarden van de democratische rechtsstaat
Gelijkheid	Gelijkwaardigheid
Gender	Geslacht
Politieke voorkeur	Politieke gezindheid
Seksuele oriëntatie	Seksuele gerichtheid

Status van de conceptkerndoelen en de 'fase van beproeven'

De conceptkerndoelen burgerschap zijn de opbrengst van de ontwikkelfase. Onder leiding van een procesregisseur hebben leraren uit het primair- en voortgezet onderwijs, vakexperts en curriculumexperts de conceptkerndoelen opgesteld. Ieder team is bijgestaan door een advieskring met vertegenwoordigers van o.a. vakverenigingen, lerarenopleidingen, experts en maatschappelijke organisaties. Hoewel de aanwijzingen van OCW verplichte aanpassing zijn van de conceptkerndoelen, is de totale set nog niet definitief.

In de fase van beproeven wordt het onderwijsveld uitgebreid geconsulteerd over de inhoud en de bruikbaarheid van conceptkerndoelen. Na deze fase weegt SLO alle feedback zorgvuldig en bepaalt welke conceptkerndoelen aangepast of verhelderd moeten worden. Daarna wordt de definitieve set conceptkerndoelen opgeleverd aan het ministerie van OCW waarna gestart wordt met een traject om deze vast te leggen in wet- en regelgeving.

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en
Wetenschap

slo / een doordacht curriculum
dat doen we *samen*

Versie PO – maart 2024	Versie VO – maart 2024	Versie PO / VO – september 2024
De leerling handelt respectvol vanuit kennis over een diverse samenleving.	De leerling handelt respectvol vanuit kennis over een diverse samenleving.	De school bevordert de respectvolle omgang van leerlingen met diversiteit in de samenleving.
Het gaat hierbij om:	Het gaat hierbij om:	Het gaat hierbij om:
<ul style="list-style-type: none"> • kennis over hoe de grondwet diversiteit in geloofs- en levensovertuiging, politieke voorkeur, afkomst, gender, seksuele oriëntatie en beperkingen beschermt; • inschatten en bespreken van situaties die racistisch, discriminerend of stereotyperend zijn; • verkennen van en reflecteren op de eigen offline en online identiteit in relatie tot anderen; • in gedrag rekening houden met ervaringen en perspectieven van anderen. 	<ul style="list-style-type: none"> • kennis over hoe de grondwet diversiteit in geloofs- en levensovertuiging, politieke voorkeur, afkomst, gender, seksuele oriëntatie en beperkingen beschermt; • kennis over hoe de grondwet discriminatie en racisme afwijst; • reflecteren op het eigen gedrag in situaties die discriminerend of stereotyperend zijn; • verkennen van en reflecteren op de eigen offline en online identiteit in relatie tot anderen; • in gedrag rekening houden met ervaringen en perspectieven van anderen. 	<ul style="list-style-type: none"> • kennis over hoe de diverse samenleving op het gebied van godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, afkomst, geslacht, handicap of seksuele gerichtheid er uit ziet; • bewustwording stimuleren van de perspectieven en ervaringen van anderen; • oefenen van respectvolle omgang met anderen; • kennis over hoe de grondwet gelijke behandeling in gelijke gevallen voorschrijft en discriminatie op welke grond dan ook verbiedt; • bespreken en tegengaan van gedrag en uitingen die racistisch of discriminerend zijn.